

Білогорка Л. В.

Західноукраїнський національний університет

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ БАНКІВСЬКИХ ТЕРМІНІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Статтю присвячено проблемі перекладу англомовних банківських термінів з метою створення прагматично адекватних текстів, визначено класифікацію та структуру банківських термінів, виокремлено особливості їхнього перекладу. Актуальність статті зумовлена необхідністю дослідити особливості перекладу термінів фінансової галузі, адже нині процеси глобалізації продовжують розвиватися та проникати у різні сфери діяльності. У статті здійснено аналіз останніх досліджень і публікацій, присвячених питанням банківської термінології, особливостям перекладу фінансових термінів. Автором встановлено функціонування мовних структур у фінансовій термінології, проаналізовано способи перекладу різноманітних структурних моделей. У роботі досліджено поняття «термін» і розглянуто його класифікацію та розподіл на: прості терміни, складні терміни та терміни-словосполучення. Здійснено диференціацію термінів-словосполучень за типом їх структури, морфологічною ознакою та синтаксичною будовою словосполучення. Зроблено висновок про те, що відмінності в лексичному складі та морфосинтаксичній структурі термінів в англійській та українській мовах унеможливають переклад без розбіжностей у зазначеній вище структурі вихідної й цільової мов, що, однак, не перешкоджає відтворенню значення терміна та, зрештою, адекватності перекладу вихідного тексту. Характер роботи розширює простір для подальших досліджень проблеми перекладу фінансової термінології та англомовних термінів, що стосуються банківської справи.

Ключові слова: англійська мова, термін, термінологія, терміносистема, переклад.

Постановка проблеми. Тісний зв'язок України зі світовою економікою вимагає знання багатьох понять, що використовуються в міжнародному бізнесі та фінансах. Нині спостерігається підвищений інтерес українців до економіки, яка переживає значні зміни через російське вторгнення. У зв'язку з цим багато людей починають серйозно займатися малим і середнім бізнесом, ґрунтовно вивчаючи зміни, що відбуваються в економічному житті, особливо під час війни, коли потрібно підтримувати економіку країни. Настає час появи нових економічних моделей, а разом з ними – нових термінів і понять. У зв'язку з цим виникають проблеми з перекладом економічних і банківських текстів, які у великій кількості надходять в Україну з-за кордону. Цей матеріал, безумовно, становить великий інтерес для лінгвістів і практиків. Науковці стверджують, що «сьогодні перекладачам часто доводиться уточнювати деталі комунікативного процесу, пов'язані зі спеціалізованою галуззю перекладеного матеріалу, тим самим розширюючи свій інтелектуальний рівень» [9, с. 127].

Поняття «термін» досить багатогранне. Узгаляючи його різноманітні трактування, доходимо висновку, що під термінами розуміють

основні одиниці науки, спеціальних галузей знання і сфер людської діяльності, призначені для найменування об'єктів і процесів, а також які слугують засобом пізнання навколишнього світу [4; 8; 9; 11]. Тенденція суворо відокремлювати терміни від інших мовних одиниць і виокремлювати особливі закриті системи, в яких функціонують терміни, відбивається у співвідношенні понять «термінологія» і «терміносистема». Термін часто розуміють як «набір слів або словосполучень, що репрезентують спеціальні наукові або технічні поняття і необхідні для комунікації в певній галузі» [8, с. 75], а термінологічна система – це «впорядкована сукупність термінів із фіксованими відношеннями» [10, с. 104], тобто кодифікована й уніфікована термінологія.

Термінологічні системи можуть формуватися спонтанно або свідомо. Свідомо сформований набір термінів називається терміносистемою, а сформована сукупність термінів – термінологією. Поява нових термінів зумовлена такими факторами, як вибір із різних наявних мовних одиниць, що входять до інших термінологічних систем, або створення відносно нових позначень на основі наявних слів і словосполучень.

Аналіз останніх досліджень. Серед науковців, дослідницькі інтереси яких стосувалися перекладу термінів, зокрема банківських, імена вітчизняних та зарубіжних вчених. Лексико-семантичну мотивованість термінологічних одиниць досліджено у роботах О. Соленко [6], розвідки В. Карабана [4] присвячено перекладу англійської наукової і технічної літератури. Типи субстантивної термінологізації в англійській кредитно-банківській підмові розглянуто у роботах О. Дуди [3]. З свого боку, І. Гумовська [2] вивчала дериваційні процеси правничої термінології в економічних текстах. Розвідки Л. Борсук [1] присвячені міжмовним впливам та іншомовним запозиченням в англійську термінологію банківського бізнесу. Існує низка робіт, у яких досліджено особливості економічного та банківського перекладу [5; 9–11]. Попри значну кількість розвідок, присвячених перекладу термінів, зокрема банківських, ця проблема потребує подальших досліджень у зв'язку з розвитком економічних відносин України з іншими країнами.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає в необхідності вивчення функціонування мовних структур у фінансовій термінології та аналізі способів перекладу різних моделей економічно-фінансових термінів.

Виклад основного матеріалу. Економічна та банківська терміносистеми формувалися і продовжують формуватися здебільшого шляхом включення фраз і словосполучень, компонентами яких є загальноживані слова. Однослівні спеціальні терміни, що мають міжнародне або міжгалузеве значення і не вживаються в повсякденному мовленні, менш поширені, як і спеціальні терміни, що функціонують лише в межах певної термінологічної системи (наприклад, *receipt* – розписка, квитанція (свідоцтво щодо сплати грошей, відправлення чи отримання товару); *public offering* – публічний випуск акції, *balance sheet profit* – балансовий прибуток [7; 9]). Аналіз наукової літератури з банківської термінології дозволив класифікувати терміни таким чином:

– базові: *credit, currency, deposit, finance, mortgage, account*;

– похідні від лексичних одиниць (*liquidate*) та словосполучення, в яких один або декілька компонентів є базовими термінами: *short-term loan* – короткотермінова (до 1 року) позика; *exchange rate* – обмінний курс, *paper credit* – вексельний кредит, *credit / loan term* – термін кредиту [7; 10];

– запозичення з інших галузей знань, що зазнають під час включення до досліджуваної тер-

міносистеми значної семантичної модифікації, як-от, *future* – майбутнє, прийдешне, майбутній час, термінові контракти, *financial future* – фінансовий ф'ючерс (це ф'ючерсний контракт щодо угод з валютою, відсотковими ставками, короткостроковими і довгостроковими казначейськими зобов'язаннями і депозитами) [7; 9].

Згідно з результатами аналізу термінів банківської сфери, їх структурний склад (співвідношення однослівних, двослівних і багатоконпонентних термінів) в аспекті частотності представлений двослівними термінами (56%), однослівними (29%) та трислівними термінами (15%), які утворюються за такими моделями:

– іменник+іменник (*bank deposit* – банківський депозит. Грошові суми, віддані на зберігання до банку від імені приватної особи, корпорації, державної організації – клієнта банку. У банківській звітності відображаються як пасиви; *bank transfer* – банківський переказ);

– прикметник+іменник (*bilateral clearing* – двосторонній кліринг. Взаємозалік платіжних вимог по зовнішній торгівлі двох країн; *double taxation* – подвійне оподаткування; *best effort* – найкращим чином. Продаж по досяжній ціні цінних паперів, що залишилися після передплати; *baltic exchange* – «Лондонська фрахтова біржа, одна з найбільших у світі. На ній підбираються вантажі і кораблі; операції поширюються як на морські, так і на повітряні перевезення. Водночас є центром торгівлі зерном і маслиновими культурами» [10]);

– дієслово+ed+іменник (*blocked accounts* – заблоковані рахунки; «банківські рахунки, виплата по яких не може здійснюватися вільно; рахунки, заморожені по політичних причинах» [8]; *fixed advance* – строкова позика);

– іменник+of+іменник (*balance of payments* – платіжний баланс; «систематизована реєстрація розрахунків певної країни з іншими країнами за період по торгових угодах, надання послуг, руху капіталів і односторонніх переказів» [10]; *currency of credit* – валюта кредиту);

– іменник+'s+іменник (*shareholder's (stockholder's) meeting* – «збори акціонерів, на яких вирішуються питання, що стосуються роботи акціонерного товариства та управління ним» [7]; *buyer's option* – вибір покупця; «умова укладання в певний термін термінового контракту, за яким покупцю надається право вибору терміну постачання чи сорту товару» [10]; *buyer's over* – ціна покупця, «дійсна і після закінчення роботи біржі» [11]; *shareholder's equity* – акціонерний капітал).

Однослівні терміни посідають друге місце за своєю поширеністю. До них належать, наприклад, *account* – рахунок, запис на рахунок; *bill* – вексель, *credit* – кредит, *fine* – штраф.

Трислівні терміни є нечисленними, як-от: *loan amortization schedule* – графік поступового погашення кредиту, *indirect mortgage loan* – заставний кредит, *term of payment* – термін погашення кредиту.

Лінгвісти виділяють з-поміж основних способів утворення фінансової терміносистеми:

– семантичний спосіб (загальнозживане слово «hurdle» має значення «планка», а у фінансовій сфері – це «обумовлений відсоток понад вкладені кошти після закінчення проекту»);

– синтаксичний спосіб (*letters of credit* – акредитиви, *fixed rate of exchange* – фіксований валютний курс);

– морфологічний спосіб (за рахунок префіксації: *co-owner* – співвласник, *income* – 1) дохід – загальна сума отриманих грошей внаслідок виконаних робіт або угод, дохід отриманий власником ресурсів або посередником; 2) виторг (*compare Revenue*) – сума собівартості та прибутку; *insolvency* – неплатоспроможність, *maturity* – термін платежу; *convertibility* – конвертованість – здатність валюти без перешкод обмінюватись на валюту інших країн у межах, що юридично встановлюються державою. Рівень та тип конвертованості національної валюти здійснює вплив на обсяг зовнішньоекономічних операцій країни [7, с. 21]);

– морфолого-синтаксичний спосіб (за моделлю аббрев.+іменник: *SWOT (strengths, weaknesses, opportunities and threats) analysis* – зведений аналіз, тобто аналіз сильних і слабких сторін у діяльності компанії, її можливостей і загроз, з якими є ймовірність зіткнення; *ATM network* – мережа банкоматів.

Банківська та фінансова термінологія характеризується великою кількістю синонімів. Термін може мати одне або кілька загальних значень, що ускладнює його адекватний переклад іншими мовами без спотворення сенсу слова. У таких випадках перекладачам необхідно зосередитися на контексті. Це пов'язано з тим, що саме контекст вдихнув життя в полісемічні терміни. Наприклад, термін «lame duck» може означати безліч різних значень – «банкрут, нещасний, каліка, збанкрутілий брокер» [7; 11] – і тільки з огляду на контекст можна обирати відповідне значення для цього терміна.

Дослідження банківської термінології засвідчують, що для неї характерна метафоричність, яка

надає можливості «висловити те, що важко описати і те, що не має прямого позначення» [9, с. 75]. Метафори містять велику кількість інформації, яка дає змогу їм виконувати функцію терміна. Наприклад, термін «венчурне фінансування» є метафорою, яка вербалізує стосунки між інвестором і підприємцем. Реальний зміст цих метафорично виражених стосунків між фінансистами та виробниками полягає в тому, що партнери, визнаючи відсутність гарантій, невизначеність і непередбачуваність венчурного бізнесу, все ж таки очікують на високий прибуток.

Іншим прикладом метафори в банківській термінології є терміни «management charge» і «management fee», що позначають витрати на управління компанією (наприклад, вексель, письмовий наказ про сплату певної суми). Слід згадати також про «red herring» – «копчений оселедець» (відволікаючий маневр). Попередній проспект, який в загальних рисах інформує про емісію облигаційної позики, не вказуючи її основні параметри: запрошувана ціна, розмір комісії дилерам [7]. Цікавими є й такі приклади: «rubber check» – «гумовий чек», «чек, незабезпечений відповідним залишком на банківському рахунку» [7; 9]; «blue chips» – «блакитні фішки» – «звичайні акції найвідоміших крупних компаній, які зарекомендували себе високими показниками доходів і сплачуваних дивідендів та результатами діяльності, які перевищують середній рівень» [10; 11].

Переклад цих термінів ускладнений, оскільки вони є багатогранними та синонімічними. Якщо завдання перекладу полягає в забезпеченні еквівалентності вихідного та перекладеного текстів як спільного змісту, то під час перекладу спеціальних текстів, особливо фінансових, необхідно приділяти цьому особливу увагу, оскільки саме терміни, що визначають інформаційний зміст спеціальних текстів, організують і структурують спеціальну інформацію. У результаті проблема досягнення еквівалентності кінцевого тексту вихідному значною мірою стосується перекладу термінів. Майже всі лінгвісти згодні з тим, що «абсолютна ідентичність кодів суперечить природі мови» [9; 11]. Під час перекладу фінансово-економічних документів можливість абсолютно повного й точного передання змісту вихідного тексту обмежена здебільшого через відмінності в мовних системах і різні традиції позначення понять, що склалися в кожній мові. Існує два способи перекладу: прямий та непрямий. Звісно, трапляються випадки, коли повідомлення вихідною мовою повністю відтворюється мовою перекладу, оскільки воно

ґрунтується на паралельних категоріях або паралельних поняттях. Однак може також статися, що перекладач виявляє «прогалину» в мові перекладу, яку необхідно заповнити еквівалентними засобами, щоб обидва повідомлення справляли однакове враження. Крім того, слід зазначити, що деякі стилістичні ефекти не можуть бути відтворені мовою перекладу без зміни порядку слідування елементів або лексичних одиниць. Це особливо актуально, коли лексична структура або морфо-синтаксична структура термінів при перекладі в обох мовах мають розбіжності.

Відмінності граматичного ладу мов є головними причинами розбіжностей у морфо-синтаксичній структурі англійських термінів, які складаються з декількох іменників, та їхніх українських еквівалентів. Граматична структура «іменник+іменник», найпродуктивніша для англійських фінансових термінів, перекладається українською мовою конструкцією «прикметник+іменник»: *investment policy* – інвестиційна політика; *consumer loan* – споживчий кредит; *subscriber base* – абонентська база; *market capitalization* – ринкова капіталізація. Розбіжність граматичної форми одного зі складників термінів вихідної мови та мови перекладу спостерігається під час перекладу англійських термінів, утворених сполученням іменників. Наприклад, у порівнянні термінів, що складаються з декількох іменників, іноді у сполученні з іменниковою групою трапляються такі розбіжності:

1) зміна відмінку мотивуючого іменника: *tax rate* – ставка податку; *income tax* – податок на прибутки; *risk figure* – показник ризику.

2) додавання прикметника: *quota agreement* – угода про квоту; *quicker-yielding investment* – капіталовкладення з більш швидкою віддачею; *selling expenses* – витрати на реалізацію; *qualifying stock option* – право на купівлю акцій за певною ціною, придбане за певних умов службовцями компанії;

market position – положення на ринку; *co-operation agreement* – угода про співробітництво; *sale commitments* – зобов'язання з продажу; *fixed income investment* – інвестиції з фіксованим доходом.

3) зміна числа зі зміною відмінка: *share turnover* – оборот акцій; *financial risk management* – управління фінансовими ризиками; *profit and loss account* – звіт про прибутки і збитки [7; 9; 10].

Розбіжність між лексичними значеннями компонентів вихідної мови та цільової мови також зумовлена різними традиціями номінації у двох мовах. Причина таких перекладацьких розбіжностей криється в традиції використання різних мовних одиниць у складі термінів у вихідній мові та мові перекладу. Це підтверджується існуванням термінів-синонімів в англійській мові: *short-term liabilities* (короткострокові зобов'язання) і *current liabilities* (буквально: поточні зобов'язання). Ці два терміни іноді використовуються в англійській мові під час складання бухгалтерського балансу, але в українській вони перекладаються як «короткострокові зобов'язання, згідно зі встановленою нормативними документами з бухгалтерського обліку, структурою балансу». Тож можна виокремити всі наявні словотвірні моделі в банківській термінології, деякі з яких можуть відігравати домінуючу роль.

Висновки. Під час аналізу банківських термінів було встановлено, що для банківської термінології характерні синонімія та метафоричність. Під час перекладу банківської термінології слід також пам'ятати, що через відмінності в лексичному складі та морфосинтаксичній структурі між англійською та українською мовами переклад без розбіжностей у морфосинтаксичній структурі неможливий. Однак це не заважає відтворенню термінологічного значення.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у порівнянні структури банківських термінів англійської та німецької мов.

Список літератури:

1. Борсук Л. Ф. Міжмовні впливи та іншомовні запозичення в англійську термінологію банківського бізнесу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». Острого: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2014. Вип. 46. С. 59–41.
2. Гумовська І. Дериваційні процеси правничої термінології в економічних текстах. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мовознавство. 2000. С. 99–104.
3. Дуда О. І. Два типи субстантивної термінологізації в англійській кредитно-банківській підмові. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Мовознавство. 2000. № 1. С. 107–113.
4. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми: посібник. Вінниця: Нова книга, 2018. 656 с.

5. Кобзар О. І. Основи економічного перекладу. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Перекладознавство та міжкультурна комунікація. 2016. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvxdupmk_2016_1_3
6. Соленко О. Лексико-семантична мотивованість термінологічних одиниць. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Мовознавство. 2000. С. 148–152.
7. Яковенко Р. В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник [Вид. 2-ге, випр.]. Кіровоград: видавець Лисенко В. Ф., 2015. 130 с.
8. Casu B., Girardone Cl., Molyneux Ph. Introduction to Banking. L.: Pearson Education Limited, 2006. 527 p.
9. Cecchetti S. G. Money, Banking and Financial Markets. N. Y.: Mc-Graw-Hill/ Irwin, 2008. 672 p.
10. Heffernan Sh. Modern Banking. Chichester: Lohn Wiley&Sons Ltd, 2007. 716 p.
11. Matthews K., Thompson J. The Economics of Banking. Chichester: Lohn Wiley & Sons Ltd, 2006. 496 p.

Bilohorka L. V. SPECIFICS OF TRANSLATION OF BANKING TERMS FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN

The article is devoted to the problem of translation of English banking terms in order to create a pragmatically adequate text, the classification and structure of banking terms, the distinctive features of the translation of banking terms are identified. The relevance of the article is stipulated by the need to study the peculiarities of translation of financial industry terms, as globalization processes continue to gain momentum and penetrate various areas of activity. The article analyzes the latest research and publications on banking terminology and the peculiarities of translation of financial terms. The author outline the relevance of this issue in modern translation studies. The authors have identified the functioning of language structures in financial terminology and analyzed the ways of translating different models. The article examines the concept of «term» and considers its classification and division into: simple terms, complex terms and phrase terms. The author differentiates terms-phrases by various features, namely: by the type of their structure, by morphological features, by the syntactic structure of the phrase. It is concluded that the differences in the lexical composition and morpho-syntactic structure of the terms in the English and Ukrainian languages do not allow for translation without differences in the above structure of the source and target languages, which, however, does not prevent the transfer of meaning of the term and, ultimately, the adequacy of the translation of the source text.

Key words: English, term, terminology, terminosystem, translation.